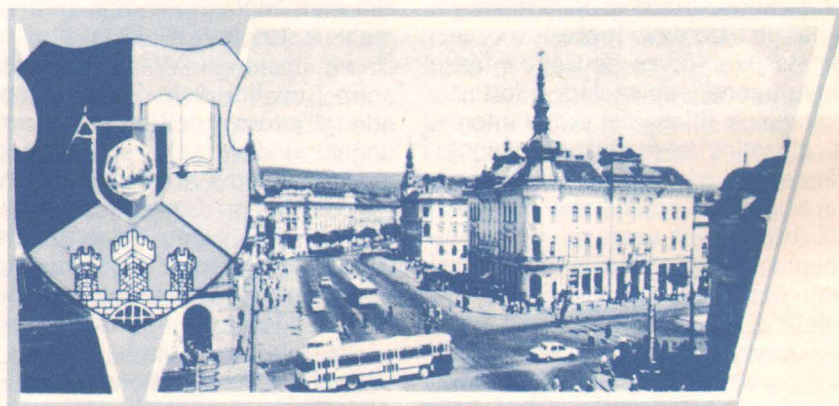

INIMA

CLUJ NAPOCA

Ardelenii au o vorbă care spune că: «Marea Unire din 1918 trebuia făcută pentru că România nu era întreagă fără vechiul Regat». Vorba asta pare, în primul moment, glumă și paradox, într-o oarecare măsură chiar e o glumă și un paradox, dar în profunzime nu e nici una, nici alta. E un mare și simplu adevăr. Transilvania a fost întotdeauna quintesența istoriei și spiritualității românești, beneficiind de cele mai autorizate însemne de acreditare dobândite într-o zbatere pentru existență efective milenară. Din alte părți, pământul românesc a fost călcat de năvălitori (și, doamne, cât au fost de mulți și de fără odihnă!), pentru a-i smulge roadele și a sorbi izvoarele.

Transilvaniei, însă, au vrut să-i smulgă inima și să-i sugă sângele, pentru că simțeau ei, străinii, că inima Transilvaniei este însăși inima României. În alte părți (sau aproape în toate celelalte părți) ale generosului nostru pământ, străinii au ve-

nit, s-au ghiftuit și au plecat, numai în Transilvania au venit cu gândul de a se fixa.

Apărîndu-se pe sine Transilvania a apărat țara, pentru că fără ea țara nu ar fi fost țară. Obligată să stea mereu trează, partea de Românie din interiorul cercului carpatic a dat stabilitate, tărie și veșnicie întregului. Din extremitățile sale de Nord și de Sud – adică din Maramureș și Făgăraș – au purces descălecătorii care au pus pietrele de hotar acolo unde se cuvenea, după ce cu câteva secole mai devreme Gelu și Glad și Menumorut au știut să sufere și să moară pentru a se ferici întru nemurire; aici a provocat Horea vîlvătaia resimțită în întreaga Europă, făcînd să izbucnească vulcanic energiile latente ale unui popor cu drepturile legitime prea mult și de prea multă vreme încălțate; aici au purtat corifeii Școlii Ardelene cruce de martir pentru că s-au apucat să izvoadească din documente istoria

făcută și trăită de poporul lor; aici a aprins Avram Iancu din nou focul luptei și l-a ținut aprins multă vreme, cînd în restul Europei din mișcarea pașoptistă nu mai rămăseseră decît ecourile, mișcare nicăieri prelungită ca în Apusenii Români și transformată într-un veritabil război de afirmare și eliberare națională; și tot aici a fost posibilă acea superbă și dîră ridicare întru apărarea demnității naționale numită Memorandum, cu bărbății săi minunați care au intrat în temnițele habsburgice («De la Vaț la Seghedin/Numai jale și pelin. / De la Seghedin la Vaț/Numai dorul de la frați») cu fruntea sus, cu conștiința datoriei împlinite.

Cultura a fost, apoi, domeniul în care Transilvania și-a afirmat cu extraordinară vitalitate apartenența românească.

Am amintit de Școala Ardeleană, pe care o consider, în perspectiva timpului, de o importanță decisivă în fixarea conștiinței naționale (cu

implicații ulterioare în egală măsură politice și culturale). De unde să fi avut sau nu Gheorghe Șincai puterea de a munci ca un titan și de a suferi ca un martir? Din strădaniile lui și ale căzușilor s-au format contingentele de dascăli transilvăni chemați să răspîndească lumină de o parte și alta a Carpaților. Unii dintre ei – Aurel Lazăr, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Ion Maiorescu ș.a. – au ctitorit învățămîntul în Muntenia și Moldova, au pus bazele activității academice. În timpul acesta, acasă – adică la Brașov, la Sibiu sau la Oradea – alții, ca Gheorghe Bariț, Iacob Mureșeanu, Ion Slavici sau Iosif Vulcan, trudeau la ziare și reviste românești, memorabile prin valoarea și combativitatea lor.

Nu-mi explic de unde să fi găsit Iosif Vulcan energia de a scoate 42 de ani o revistă ca «Familia», multă vreme cea mai bună dintre publicațiile noastre culturale (cel puțin pînă la apariția «Convorbirilor literare») și cea mai peremptorie dovadă că așa a fost, e aceea că tînărul Eminovici de la Cernăuți și-a trimis aici primele încercări literare, bătînd la o ușă ce s-a deschis întru împlinirea gloriei lui – Mihai Eminescu. Dar cei de la «Tribuna», care făceau cu schimbul la poarta închisorii? (Un coleg din redacția actuală a «Familiei» pregătește o carte despre procesele de presă ale românilor din Transilvania. Ce subiect extrarodinar!). În toate aceste întreprinderi, românii transilvăneni nu s-au considerat altceva decît parte integrantă, constitutivă, a poporului român și a României, sfidînd frontierele mincinoase. Iată un fapt care ar merita mai multă atenție. Se știe că prima piesă de teatru românească este «Uciderea lui Grigore Vodă în Moldova expusă tragic» («Occisio Gregori...»), scrisă (și probabil jucată) la Blaj la numai cîteva luni după ce la Iași Grigore Ghica III fusese asasinat pentru opoziție la înstrăinarea Bucovinei. Ce probă mai concludentă de faptul că Transilvania a luptat și a plîns nu doar pentru sine, ci pen-

tru întreaga țară!

Tăria asta a fost întreținută de conștiința victoriei. Chiar dacă nici una din marile ridicări sau marile luări de atitudine – fie răscoala lui Horea, fie revoluția lui Iancu, fie Supplex-ul, fie Memorandum-ul – nu aveau pentru moment sorți de izbîndă, ele au combustionat speranța, s-au înșirat ca inelele unui lanț ce leagă începuturile de ziua victoriei. Niciodată cauza nu a fost considerată pierdută și nici un act nu a fost considerat zadarnic, chiar cînd David nu avea nici măcar praștie, iar Goliat părea absolut invulnerabil. Iată un exemplu, aproape deloc cunoscut astăzi, celebru în epocă. Prin 1907, la niște alegeri pentru parlamentul de la Budapesta, contele Tisza, cea mai proeminentă figură a vieții politice maghiare, candida prin tradiție într-o circumscripție din jurul Salontei, cuprinzînd mai multe comune ce se află astăzi de o parte și de alta a frontierei, circumscripție în care opoziția nici nu prea se străduia să facă ceva, pentru că din capul locului nu avea nici o șansă. (Aici erau și moșiile Tisza). Cu totul altfel a gîndit tînărul avocat român Dumitru Lascu. La nici 30 de ani, absolut necunoscut, fără sprijin material, el a candidat nici mai mult nici mai puțin decît contra primului ministru Tisza. Campania lui electorală a determinat o resurrecție extraordinară a conștiinței naționale printre românii din Bihor, încîntați de ideea de a avea un deputat *al lor*. Au urmat represalii, bătăi, amenințări, șantaj de tot felul, dar numai coruperea unui protopop cu mare influență a făcut ca în cele din urmă contele Tisza să-și păstreze locul în în parlament, dar cu o poziție serios compromisă, pentru că lumea a văzut de acum în el un om vulnerabil, iar românii s-au convins încă o dată că sînt o forță.

Așa s-a ajuns la 1 Decembrie 1918 – din bătălie în bătălie, prin răni sîngerînde și printr-o credință niciodată pierdută. Unirea s-a făcut firesc, pentru că de fapt n-a fost altceva decît înlăturarea unei stări aberante. Nici măcar de forță n-a

mai fost nevoie. Din armata cheza-ro-crăiască, total dezmembrată, doar unitățile preponderent românești au mai păstrat ideea de disciplină, refuzînd drumul abuzurilor și anarhiei. La Viena – românii au păstrat ordinea, la Praga au ținut pavăza proclamării Cehoslovaciei independente. Puteau face uz de forță și în Transilvania, unde erau sub arme vreo 400.000 de români. Dar n-au vrut să facă și nici n-a fost nevoie. Ce nevoie să fie de forță cînd se alătură frate lîngă frate?

De atunci, de la 1 Decembrie 1918, inima României a început să bată normal, în ritmul cerut de un organism integru și sănătos.

Dumitru Chirilă